

GESTRIKE

Resonans

Nr 1 – 2009 Medlemsblad för Gästriklands Spelmansförbund

Januarispelmansstämmans sångkurs sjunger ut på scen i Musikhuset.

Ordförandens ruta

Efter att ha skottat ut bilen i ymnigt februarisnöfall (äntligen en riktig vinter) och skjutsat Låtverkstadsmedlemmar till Musikhuset för övning med Nykis, så skrivs dessa rader. Senare under söndagen ska några av Låtverkstadens medlemmar delta i Musik Direkt-deltävlingen på Spegeln i Gävle. Kl 18 är det konsert med Ian Carr & Niklas Roswall på Konserthuset. Där spelar ett förband som heter Jarsefolk, vilka vann musiktävlingen för unga folkmusiker i Delsbo i somras. Rasande mycket händer i musikvärlden och inte minst i folkmusikvärlden. Hoppas DU blir inspirerad att vara med. Ex i **SYLTkören** som återuppstår i ny form i Storvik under Åsa Larsson ledning, tillsammans med Tuva Modéer p fiol och Sara Fridholm dragspel. Anmälan kan ske via mig. Början 12 och 19 febr på Lyran (i Storvik).

Till mig eller Bertil Månsson ska man även anmäla att man vill delta i **INSPIRATIONSDAGEN** med **GSFs årsmöte LÖRDAG 7 MARS KL 09.30-23....** på Västerbergs FHS, Dramahuset. Årsmötet är kl 18-19 för den som bara vill vara med på det. Programmet som ska inspirera är givetvis fyllt av spelande. Instruktörer i sång, nyckelharpa, fiol, kanske komp.-instruktioner, konsert, mingel, GSFs klippböcker, dansvisning och diskussion. Förra årets inspiration var en succé med mer än 60 deltagare. Varav minst 59 st åkte hem med ett leende på läpparna.

Inspiration, att träffa andra som spelar, få lära sig något nytt, nya intryck, avtryck och idéer att gå vidare med är grunden i tillvaron. Om man inte själv aktivt söker och skaffar sig "input" riskerar man att tröttna på det man sysslar med. I dessa sammanhang spelmansmusiken och dansen. Det behövs alltid kraft utifrån och från andra. Kom och bidra med din kraft på Västerberg den 7 mars.

Upplevelse och besöksnäringen är Sveriges snabbast växande industri. Prylar har vi nog av. Upplevelser vill alla ha. Musik är upplevelse. Upplev !

Michael

KOLLA PÅ NYA HEMSIDOR !

Gästriklands Spelmansförbund www.gastriklandsspelmansforbund.se spara som GSF

Gästrike Låtverkstad <http://web.telia.com/~u83814773> Spara som Gästrike Låtverkstad

GSFs PG 542598-8 VUXENMEDLEM:180 KR, UNGDOM UPP TILL 20 ÅR: 100 KR. UNGDOMSFOND PG 249888-9 VÄLKOMNAR BIDRAG !

ORDFÖRANDE:

Michael Müller Hjortstigen 8 80642 Gävle 026-519450 michael.muller@telia.com

KASSÖR:

Bertil Månsson Lindesnäs v.11 C 80628 Gävle 026-197880 berman@telia.com

SEKRETERARE:

Bertil Ridal Skolgatan 39 80645 Gävle 026-182987 kob.ridal@gavlenet.se

LEDAMÖTER:

Sture Johansson Koppartjärns v.9 81290 Storvik 0290-31067 sturehelena@hos.sandnet.se

Kristina Selinder Brunnsgatan 51C 80252 Gävle 026-108970 kristinaselinder@hotmail.com

Anders Lindborg Lingbokroken 10 81022 Årsunda 026-292102 lassasanders@hotmail.com

Lena Brunk Jonasas, Krattev 3, 81396 Torsåker 0290-45105 sten.brunk@telia.com

lana.brunk@hofors.se

SUPPLEANTER:

Sara Fridholm Bergby v. 68 81396 Torsåker 0290-40825 sara.fridholm@gmail.com

Tony Wrethling Fallasgatan 5, 81135 Sandviken 026-272039 tony.wrethling@hos.sandnet.se

MEDLEMSMatrikel / KONTAKT SSR

Pär Bäcklin Älgstigen 17 I 81141 Sandviken 026-259655 par.backlin@telia.com

Gestrike-RESONANS Gästriklands Spelmansförbunds medlemstidning

Ansvarig utgivare är GSFs ordförande Michael Müller

TIDNINGSREDAKTION:

Michael Müller se ovan

Anders Lindborg se ovan

Mikael Nykäsenoja Yttermyrav 5 81293 Kungsgården 0290-37614 mikael.nykasenoja@hos.sandnet.se

Kalendarium jan-maj 2009 för Gästrikland.

Februari

8/2 sön kl 18 Carr/Roswall på Konserthuset.

Förband: "Jarsefolk" vinnande trio från speltävling i Delsbo

Medarr. GFMF 20 kr billigare för medlemmar

11/2 ons kl 19.30 3 MA på Konserthuset

Afrikanska mästare från Mali, Madagaskar och Marocko. Unikt samarbete. Mästerlig musik.

Medarr. GFMF 20 kr billigare för medlemmar

15/2 sön kl 18 Etienne M'Bappe på Konserthuset

Fransk afrikan med jazz-rock-folk och silkeshandskar

Mars

5/3 tors kl 19 Lovell Sisters på Drömfabriken, Sandviken

Country, Folk, Singer songwriter i ett. Tre systrar från Georgia i Staterna. Fiol, dobro, mandolin, sång. Yes !

7/3 lör kl 09.30-23 Inspirations & kursdag med årsmöte för GSF, Gästriklands

Spelmansförbund på Västerbergs FHS. Upplysning o anmäl 070-6479180 Michael

11/3 ons kl 19.30 Abalone Dots på Konserthuset

Softgrassens företrädare i Sverige. Tjejer som kan.

21/3 lör Ungdomsfolkmusikfest Konserthuset

Deltagare från hela mellansverige samt Gästrike Låtverkstad, GUF.

Kolla www.folkmusikfesten.nu

21/3 lör kl 19 Ale, Aly & Bruce på Renshammar, Bollnäs

Möller, Bain & Molsky är efternamnen. Musikanteri och sväng i intim miljö. Kolla på

www.renshammar.se

26/3 to kl 19.00 Svenskarna på Folkets Hus i Hofors.

Svensk världsmusik med glimten i ögat. Musikanter från många länder, nu i Sverige, samsas i stor musik.

Förband: "The Reel Mad-Jig Group" ungdomligt irländskt o hälsingskt

April

19/4 kl 18 SVÄNG på Konserthuset

Osannolika, otroliga finska läppar på munspel. Finskt, viritoust och humoröst. Mollvalser, csardas, chansons ekvilibrist.

Förband: "Bas, fiol & flöjt" unga folkmusikanter på ...gissa... (även dragspel)

Medarr. GFMF 20 kr billigare för medlemmar

22/4 ons kl 19 Hillegården, Hille

Kafékoncert med Gästrike Låtverkstad och Gävlespelmän

Arr: Hille Hbf

29/4 ons kl 19 Gästrike Låtverkstad på Drömfabriken, Sandviken

Maj

10/5 sön Ale Möller & Gävle Kulturskola på Konserthuset

Det räcker väl som info....

KALLELSE till GSFs årsmöte lör 7 mars kl 18.00 Dramahuset, Västerbergs FHS

Sommarkurs i Västerbergs folkhögskola vecka 26 22-26 juni 2009

Guldriksspelman Tony Wrethling lär ut folkmusik från Gästrikland
Hjelpension 2330 kr dvs logi/mat/ kurs.

Anmäl dej till Västerberg folkhögskolas rektor pia.johansson@lg.se
Frågor kan även Tony svara på tony.wrethling@vasterberg.lg.se

Mulligan sessions

Berg Kultur med Jimmy Johansson i spetsen har börjat med sk. Sessions (från irskans "seisún.") på Mulligans pub i Sandviken. Detta kommer att ske onsdagar varannan vecka från den 19/11 kl 20:30. Det kommer att i första hand vara irländskt/skotskt/cape breton, men med utrymme för det som kan dyka upp av andra låtar också. Jimmy och Christoffer håller i det hela och hoppas att det på sikt ska kunna funka både för folk som gillar att spela och att det kommer dit folk för att lyssna.

Välkomna Jimmy Johansson

Tema Spel-Stina på Jansasgården en lördag före jul 2008. Vi gick igenom låthäftets låtar, funderade på vad vissa formuleringar betyder, hur man kan tolka noterna, vilka omnämnda spelmän inkl Stina egentligen var. Fler temaönsknningar ?

Gestrikesseminarium nr 5 med tema polskor. sön 23/11 2008 på Rillens lokaler, Rönningen ,

Medv: Benno Eriksson, Tony Wrethling, Kristina Selinder, Kristina Danielsson, Sture Gustafsson, Michael Müller

Tidigare seminarier har hållits

1 10 april 2005 Slottet, Gävle

2 6 nov 2005 Slottet, Gävle

3 14 okt 2007 Rönningen, Gävle tema: Schottis

4 20 jan 2008 Rönningen, Gävle tema: Vals

5 23 nov 2008 Rönningen, Gävle tema: Polska

Låta käppen dansa polska på ryggen

Vi började med fika och efter första tuggan kom årtalet 1597 upp. Det var då ordet polska förekommer för första gången i Sverige. Det är i en skrift där det nämns att dansa "polskt". Kontakterna med Polen var vid den tiden flitiga och det var högsta mode i Europa att dansa polskt. Ett gammalt uttryck för att slå någon är att "*låta käppen dansa polska på ryggen*". Polskedansen från 16-1700-talet beskrivs som "*rustik*". Närmare dansbeskrivningar än så finns det inte. Däremot kan man från bilder på bonader (Gripsholm 1550) och olika fönsterglas se många turer som ingick i dansen och att det var gång eller springsteg. En känd bildserie om 12 bilder visar dansens alla turer.

Medeltida fest i byn. Husen tyder möjligen på en kontinental by, men majstången instrumenten och dansen var nog liknande i Sverige.

I början av 1700-talet fick Karl XI besök av polska sändebud som dansade polska. Men då hade man troligen dansat polska i olika former i Sverige redan under 1600-talet. Linné var en mästertlig polskedansare som överträffade sina studenter både i skicklighet och kanske i annat äldre danssätt på 1700-talet. Han kom ur en musikalisk miljö och hade flera i släkten som var stadsmusikanter i hemtrakten vid Växjö. Han hade en musikmaskin/positiv (kanske den första i världen ?) på vilken han kunde veva fram sina favoritpolskor från hemtrakterna. Maskinen är renoverad och många av låtarna identifierade ur notböcker från tidigt 1700-tal. Gruppen Väsen har spelat in flera av låtarna på sin CD "Linneaus".

Pardansen utvecklas

En stor del av dansen på 15-1700-talet är den gångna och den sprungna dansen. Dvs dans till samma melodi i 4-takt och 3-takt. Den gångna 4-taktsdelen gjorde man "propertio" på och den blev då 3-takt på polskt eller tyskt sätt. Därtill kunde man lägga på en "serra" i 3-takt. Stegen kunde vara branlesteg (branle=att gunga/svänga) i enkel och dubbel variant..

Det stora som händer är ändå att pardansen utvecklas på gemensamhetsdanserna bekostnad. Pardans fanns med som turer i de gemensamma äldre danserna men blev nu självständiga danser. Den tyska dansen (ländler, dreher) beskrivs under 1600-talet innehålla bl a

- 1) promenad bredvid varandra
- 2) flickan snurrar under pojkens arm
- 3) pojken markerar takten medan han kretsar runt flickan
- 4) pannkaksvändning (hållande händerna, snurrar man runt med händerna över huvudet)
- 5) slutet omdansning.

Alltså beståndsdelar som vi känner igen från slängpolskan i Sörmland-Östergötland-Småland. Därtill kom en fri, improviserad tur. Pardansen influeras av det "polska" som också hade två delar; en promenad och en snabbare polonessa i 3-takt som ibland kunde vara "vild". I början av 1700-talet omnämns första gången steg där man "endast markerar de första och sista taktdelarna". Dvs polskans "försteg" och den i omdansningen även vanliga betoning på 1 och 3. De tidigaste källorna talar annars endast om gång och springsteg.

Stilstudier i 1500-talsdans

Moden och förlagor

När vi är inne på denna tid måste man nämna alla de moden och förlagor som spreds. En av de mer kända är John Playfords dansbeskrivningar och melodisamlingar. Dessa spreds fr o m 1651 under namnet "The english dancing masters" och innehåller bl a merparten av alla engelskemelodier som spelas i olika varianter världen över. Den utgavs i 18 upplagor varav den sista kom ut 1728.

Mode spred också alla de "dansmästare" som levde på att beskriva och instruera dans (och musik). De undervisade där de kunde få betalt och försörja sig på det, ex vid de Gästrikländska bruksherrgårdarna och i staden Gefle. Vid alla högre utbildningar ingick dans som en obligatorisk och mycket viktig beståndsdel. Man lärde sig dansturer, men framför allt vikten av och konsten att föra sig väl i dansen och sällskapslivet. Uppsala universitet hade danslärare ända in på början av 1800-talet. Det är dessa danslärare som efterlämnat notavskrifter med dansbeskrivningar i ex Yttermyra och Tolvfors under slutet av 1700-talet.

Fläckpolska och vals

Omdansningen i dessa polskedanser på 16-1700-talet dansades på en plats (där utrymme fanns) dvs en fläck. Beroende på utrymme kunde gångturen utföras på samma fläck eller ta mer plats. När så modedansen vals kom mot slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet så dansades den runt i rummet. Man dansade mitt emot varandra med benen omlott, tätt ihop (så osedligt...) vilket medförde att dansbanan blev annorlunda än då man dansade med handfattning mitt emot varandra eller vid sidan om varandra. Valsrytmen fanns redan tidigare i anglaiser och longdanser i 3/8-delstakt under andra halvan av 1700-talet. I dansmästarnas notböcker från 1700-talets slut, förekommer dansturer där man valsar. Likaså var steget ett fotombytessteg som givetvis funnits tidigare. Att valsa betyder i sin äldsta form att dansa runt, att snurra. Det är rimligt att tänka sig att valsen spreds som modedans runt 1800-talets början. Normalt tar det sedan ett 20-tal år för nya danser att komma ut i landet.

Ordet vals användes i notöverskrifter dock först under 1800-talets första hälft. Klockaren och spelmannen Per Söderblom, från Årsunda men verksam i Delsbo, hade 3 valser i slutet av sin notbok. Han dog ca 1850. Spelmännen Skoglund i Järbo och Lärk-Jonas i Hedesunda hade bägge valser av 8-delstyp, på sin repertoar. Skoglund dog 1886 och Jonas redan 1859. Valsmelodier fanns alltså i spelmännens repertoar från 1830-50.

"Jag är väl intet mycket ung dock vill jag dig förnöja och med dig springa om liksom jag skulle flyga." Tavla funnen vid Brunsta i Nikolai socken, nu i läns-museet, Nyköping.

Fiolen hade kommit på 1700-talet och karlarna gör som alltid kraftprover och krusiduller i dansen. Tolkar MM.

Den nya modedansen vals med tät, parvis omdansning runt i rummet påverkade och förändrade polskedansen på fläck till att börja röra sig runt i rummet ca 1820-1840. Detta stämmer ganska väl med det enda spår av polska på fläck (svängpolska) som vi har i Gästrikland. Det är den dansen som de gamla Österfärnebospelmännen Lyckner (f 1825) och Eklund (f 1830) m fl beskriver för upptecknaren K P Leffler när han besökte dem 1896. De berättade att förr, i deras ungdom (ca 1840), dansade den då äldre generationen "svängpolska" till "kringluga" polskemelodier dvs 16-delspolskor. Man dansade även denna dans till 8-delpolskan i "mycket långsamt tempo". 16-delspolska blev ganska lik menuett menade Leffler, när man spelade den i det långsamma tempo som Lyckner/Eklund sade att man haft förr.

Dessa kringluga 16-delspolskor kom från 1830-40-talet att spelas snabbare då dansen förändrades och dansades i valsbana runt golvet längs väggarna. Betoningen på 1 och 3 framhävdes. Både betoningen och tempoökningen gör det lättare att dansa omdansningen runt i rummet. Går det för långsamt riskerar man att vingla och tom ramla omkull.

Den ännu hastigare, nya typen av 8-delspolska kom vid 1800-talets senare del, för att vara helt förhärskande redan på 1880-talet. I Åslunds uppteckningar 1885 i Ovensjö, beklagar han sig över dessa musikaliskt enkla polskemelodier och över att *"hornboskapen"* dvs hornmusikkåren tagit över dansmusiken till skillnad från hans ungdom på 1860-talet.

Metronomhastigheter

Om man översätter tempona till metronomtid så spelades 16-delspolskorna till svängpolskan troligen i tempot 106-116. 8-delspolskorna som spelades "mycket långsamt" kan upplevas just som långsamma om man spelar dem i metronomtempot 106. Ex är 8-delspolskan nr 59 i Gröna Häftet efter Lars Häll i Heden, Ockelbo är en sådan långsam "svängpolske"-melodi som man lätt kan spela helt jämnt. De senare populära 8-delspolskorna spelas i tempon från 120 ända upp till 160 om man från tro Sv Låtar. Se Järbospelmannen Lönnberg låtarna nr 771, 774 och 775 som alla går i tempot 152 till skillnad från ex nr 767 "Lapplåten" som är mer "svängpolske"-stil och har tempot 126. Vid all bedömning av spelmäns tempo, rytm och utförande är det viktigt att veta något om deras erfarenheter, ideal mm. Lönnberg var ingen stor dansspelman, även om han spelade på bröllop. Därtill hade han spelat mycket med och tagit intryck av PG Florell som hade en spelstil från Västerdalarna.

Dansstyrsel

Vad gäller polskemelodier så är det som alltid spelsätt och utförande som styr vilken dans som är lämplig att dansa till musiken. Samma melodi kan passa som svängpolska och som bondpolska eller hambo eller kanske tom som mazurka. I svängpolskespel tar man ner tempot, tar bort många punkteringar och spelar jämnare. Dansen bondpolska har alla tre taktdelarna markerade med betoning på 1 och 3 och ibland med accent eller förlängd andra takt-del. Dansen (nig)hambo kräver en tung, stadig första takt-del och är relativt lugn/långsam. Mazurka eller musiktermen hambopolkett (i våra trakter) kräver relativt högt tempo med stuttiga, korta stråk och gärna luft mellan tonerna. Tretaktsdanser från olika tider med olika karaktärer !

Det är dansen som ger den referens som behövs för att ge utförandep Praxis....om man vill spela till dans. Konsertformen utan dans ger helt andra premisser !

Spelar man länge till samma sorts dans hittar man till slut ett sorts jämnviktsläge där tempo och rytm fungerar bra tillsammans med dansen, menade Tony.

I nästa polskeseminarium under våren 2009 kring dans och musik så tittar vi lite på detta material och diskuterar vidare kring bondpolska, hambo, hambopolkett, polkett dvs modedanser från 1800-talets andra hälft och fram till första världskriget ca 1915.

Michael Müller skrev och sammanfattade

Åsikter, kunskap, frågor och betvivlanden emottages tacksamt

Böcker och häften att fördjupa sig i detta ämne är:

"Dans i lustgården" av Henry Sjöberg utgivet av Sörmlands Museum. Finns i deras butik på www.sormlandsmuseum.se för 170 kr. Populärt skriven och lättläst.

Svårare att få tag på är de tre häftena **"Folklig dans 1-3"** som Brevskolan gav ut 1974. Dessa är likaså rikt illustrerade med dansbeskrivningar, foton och historik.

Lite mer akademiskt skriven och på engelska är **"The polish dance in Scandinavia and Poland"** som bara har ett par år på nacken och är utgiven av www.visarkiv.se i vars skiftserie den har nr 17 utgiven 2003.

Välkommen på nästa

Gestrikesseminarium om polskedans från 1850-2008.

Söndag 15 mars kl 13.30-17, fika !

Vi är på Rillens lokaler på Röjdningen, Gävle. Uppl. Michael 026-519450

En okänd man med den grå pantern Edvin Holmberg
”Still going strong”. Klart han spelade en låt från scen!

Göran Hed och Gunnar Johansson höll Årsundas fana
högt från spelmansstämmans scen.

Rock-Fiol, en konceptkurs

Prova på olika stilar allting från Rockfiol, klezmer, balkan och irländskt till svenska fartfyllda 16-delspolskor.

Under sex tillfällen kommer Lars Erixon, Anna Cochrane och Jimmy Johansson lära ut olika stilar. Målet med kursen är att du får chansen att utveckla ditt fiolspel och ävenledes prova nya stilar.

Plats: ABF Hyttgatan i Sandviken Tid: April – Maj Tillfällen: 5 st Avgift: 300 kr

Kursledare: Jimmy Johansson och Lars Eriksson, Anna Cochrane

För mer info och anmälan: christopher.andersson@abf.se

Arrangör: ABF Gästrikbygden

Helgkurs i Skotsk folkmusik

Plats: Yttermyre Teater i Kungsgården

Tid: 9-10 maj

Avgift: 560 :- (500 :- utan lunch) fika ingår i kurskostnaden

Arrangör: ABF Gästrikbygden och Myre

Kursledare: Alistair Cochrane & Christina Eketorp

Under helgen 9 – 10 maj träffas vi och ägnar oss helhjärtat åt skotsk folkmusik under ledning av Alistair Cochrane(gitarr, mandolin,irländsk bozouki plus massa andra spännande instrument) och Christina Eketorp(fiol och piano). Under dagarna kommer vi att lära oss traditionella skotska låtar och hur dom spelas.

På lördagskvällen blir det konsert på Myre med Alistair och Christina samt något gemensamt...

Välkommen till två fantastiskt skotska dagar i Yttermyre.

Anmälan och frågor hänvisas till: [christopher.andersson\(a\)abf.se](mailto:christopher.andersson(a)abf.se) tel: 070 742 16 77, 0290 408 25.

För mer info om myre: www.myremannskor.se

SYLT-kören
öppnar upp för
nya medlemmar

Under våren kommer SYLT-kören jobba med kärlekssånger, nonsensvisor, polskor och vallåtar som har sjungits i Gästrikland långt före oss. Sånger och visor som trots sin ålder fortfarande är lika aktuella, melodier som vill sjungas om igen och en och annan nyskriven låt kommer finnas med under terminen. Kören leds av Åsa Larsson.

Terminen avslutas med konserter tillsammans med folkmusiktrion Blås, Bålg och Tagel
www.myspace.com/blasbalgochtagel

Låter det intressant?

kontakta
Åsa Larsson
asa.c.larsson@gmail.com
www.myremanniskor.se/asa
0733-691936

Plats: Lyran, Storvik
Tid: Torsdagar 19:15 - 21:15
Pris: 800kr / termin

Med start 12 / 2

I samarbete med Bilda GävleDala och Musik Gävleborg

Anmäl dig snarast !!

GUF spelade en konsert (ovan) på Linköpings folkmusikfestival i okt 08. Därtill fyllde men dansrotundan till brädden med glada dansande. CD kommer till sommaren !

På annandag jul spelade GUF på den traditionsenliga dansen i Borrs Bygdegård i Ljusdal. Plötsligt fanns en eldig jonglör på dansgolvet.

Tänk vad man kan få vara med om man åker utanför hemmets knutar. Inspiration och upplevelser bortanför vardagen.